

НАРОДОЗНАВЧІ ЗАЦІКАВЛЕННЯ ПИСЬМЕННИКА І ПЕРЕКЛАДАЧА

(До 100-річчя Бориса Тена)

9 грудня 1997 року виповнилося століття від дня народження видатного сина українського народу Бориса Тена (М. В. Хомичевського). Ким уявляти щасливі батьки свого хлопчика в майбутньому, що думалося їм про його долю? Навряд чи й грохи здогадувалися, який нелегкий шлях доведеться долати йому.

Та судилося вийти переможцем. Своє призначення Микола Васильович, що став Борисом Теном, виконав. Сьогодні завдяки таким Великим Майстрам, як Борис Тен, Україна має високі культурні набавлення і по праву може ними пишатися. Багато праці доклав Микола Васильович, щоб досягти успіху Трушися, не покладаючи рук, переборюючи життєві неготи, йдучи тернистою дорогою переслідуваного за свої переконання, знаходячи розраду в слові. Турбота про культуру, духовність була у нього все життя на першому плані. У повоєнні важкі роки, повернувшись із фашистської каторги до Житомира, він занурився в культурно-освітню роботу: викладав у вищих та середніх спеціальних закладах, читав літературознавчі, музикознавчі, краєзнавчі лекції, а також очолював театральню-музичний сектор обласного відділу мистецтв, був ученим секретарем літературно-мистецької секції обласного відділу Товариства для поширення наукових і політичних знань, керував художньою самодіяльністю (разом з дружиною-співачкою був серед організаторів нині славнозвісного ансамблю "Льонок"). Найбільше віломий Борис Тен прекрасним перекладом "Ліади" та "Одісеї" хоч у його доробку багато й інших перекладів, оригінальних творів, наукових літературознавчих та музикознавчих праць. У своєму інтерв'ю він зазначав: "Не останню роль у перекладацькій практиці відіграли й мої уподобан-

ня композитора, музикознавця, етнографа і педагога..." ("Жадань і задумів неспокій" 1988, с. 482).

Бував у численних фольклорно-етнографічних експедиціях, опублікував статті про етнографічний доробок Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, М. Рильського. Цікавими й глибоко науковими його теоретичні статті, в яких висвітлено нелегке освоєння античних шедеврів. Читати ці статті — насолода, бо вони перейняті великою пошаною до культурної спадщини люدتва і незмірною любов'ю до своїх пракоренів, бажанням зберегти їх у всій красі, поетичності й мудрій величі. Виступаючи на Республіканській нараді фольклористів у грудні 1961 року, Борис Тен говорив, що найкраще й найцінніше в кожній культурі — її національна своєрідність. Це не тільки окраса й гордість того чи іншого народу, а й те, що "має послужити для культурного збагачення інших народів та зближення поміж ними" (Там же, с. 86). Українське народне мистецтво багате й різноманітне, — говорив він. — І це засвідчено багатством і різноманітністю його місцевих форм.

Микола Васильович закликав наполегливо збирати фольклорні матеріали, в основі яких лежать стародавні народні традиції (без пізніших нашарувань, не властивих їм), а паралельно підтримувати нову творчість сучасних конкретних авторів, побудовану на тих самих народних традиціях. Обидва процеси доповнюють один одного, не суперечать між собою, — вважав він, — вони "конче потрібні" і кожен з них вимагає якнайпильнішої уваги фольклористів. Завданням науковців є повний запис весільних та інших народних обрядів у всіх варіантах, з усіма побутовими

деталями, з текстами й мелодіями. Записи повинні відбити й старовину в її первісній недоторканості, і зміни, що сталися в житті українського народу. Треба й створювати нові обрядові форми, нові композиції, виходячи з традицій минулого, спираючись на кращі зразки традиційного фольклору. Пропагувати їх, відтворювати у житті, на думку Бориса Тена, слід як через спеціальні видання, так і через наймасовіші засоби впливу в суспільстві — радіо, телебачення й особливо кіно (нагадаємо, це був 1961 рік). Тут доповідач звертає особливу увагу на роль рідної мови, без якої не можна виконати завдання в усій повноті. В умовах, коли тільки-но з'явилися ознаки "відшги" Борис Тен ставить питання руба: український глядач має бачити фільми української тематики українською мовою. Ось його слова:

Кіно має найширші можливості щодо масового охоплення глядача, і пропагування нових побутових форм та впровадження їх в наше життя могло б чи не найкраще відбуватися саме з допомогою кіно. Тим часом навіть тоді, коли через українським кіно стоять безпосередні завдання показати радянському глядачеві кращі фольклорні зразки в новому їх переосмисленні — через творчу призму класиків української літератури, кіно не доносить їх до глядача в живій органічній єдності усіх складових компонентів. Досить згадати, наприклад, що "Лілею" Шевченка та "Лісову пісню" Лесі Українки, такі багаті на український фольклорний матеріал, наше кіно не тільки в містах, але й у селах України показує глядачеві в російському перекладі, розриваючи природні асоціації з оригінальним текстом цих перлин української літератури. Кажуть, що є десь українські варіанти цих кінофільмів (та й багатьох інших із шльком українськими сюжетами), але призначаються вони, мабуть, для використання в інших радянських республіках, бо на Україні їх майже ніде не бачили" (Там же, с. 87).

Ця проблема, на жаль, залишається актуальною й сьогодні.

Надрукований у журналі "Народна творчість та етнографія" (1962, № 3) матеріал Бориса Тена "Молодіжні свята в Новоград-Волинському районі" розповідає про здобуття колективу Новоград-Волинського будинку культури та народної творчості в пошуках нових форм і методів їх поширення. Схвально відзначено намагання новоградволинців кожне чергове свято пісні наближати до всенародних ігрищ, пов'язаних із фольклорними традиціями, і разом з тим уміло вплести в них елементи спортивних та інших сучасних масових святкування. Такими були проведені свого часу у Новоград-Волинську Свято музичної весни, Свято зустрічі весни й літа, народне свято Купала. Це були вечори вогню з естафетою культури та факельним походом і виступи зведеного хору та духових оркестрів, масові спортивні змагання, фестиваль музичних кінофільмів, молодіжне весілля. Святкування за народними традиціями провадилися в лісовому урочищі, на березі річки.

Підкреслена значна роль використання народних традицій у святкуваннях, що робить їх, ці святкування, надзвичайно важливим чинником естетичного виховання молоді. Новоград-Волинський будинок культури виявив цінну ініціативу, яку варто продовжити й в інших районах та областях України. — підсумовує автор

Він застерігав від шаблонності, яка вбиває всяку творчу ініціативу та інтерес до подібних заходів. Різноманітність і гнучкість методів у роботі клубів, будинків культури та народної творчості — ось що важливе в народній самодіяльності.

Багатогранність обдарування, життєва її творча активність Людини з іменем Дніпра, як назвав митця Дмитро Павличко, завжди викликає захоплення й почуття влячності та пошани в наших краях.

Катерина ЛЕНЕЦЬ

Київ

РІЗДВЯНИЙ СОНЕТ

Як Свят-вечірня надійшла година,
ясна зоря на небозвід зійшла,
Марія-Маги повивала Сина
й утішена Ісусом нарекла.

Ходила світом радісна новина,
лунала Сину Божому хвала,
бо Він прийшов на землю як людина,
щоб люд спасти від нищості і зла.

Явився Він для нашого спасіння,
обрав дорогу болю і терпіння,
та смерть прийняв за кожного із нас,

хто жив, живе і житиме на світі —
Він Божим словом у Новому Заповіті
йти чесним шляхом кличе повсякчас.

Петро Тимочко